

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 38 (1924)

Artikel: El regn della flora
Autor: Muoth, Eduard
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-196671>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 02.04.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

EL REGN DELLA FLORA

DA EDUARD MUOTH.

V. CONGRESS.

*Vegnî en Val-Cluozza,
vegnî, lein far cumin . . .*

Ei Uost; en Val-Cluozza la schiembra en balontscha
culs lur en Tantermozza tras telefon fan tschontscha;
sil Pèz-Murtêr en roschas arrivan ils camutschs,
els seglian, fan bamboschas, smanond ils sabels crutschs;
sil plaun dil Crèst-la Crusch els tegnan oz cumin,
els dattan tuts la vusch a mastral Serasin,
ad el sco fundatur dil niev *Parc National*,
ch'ha sin intschéss grischun aviért siu bi portal,
portal d'in sogn asil per Fauna e per Flora,
che tegnan uss lur til sigira en dimora.

Sar Stefan de Cinuos-chel, in erudit Ladin,
ha scret in fin opus-chel sul paradis ladin;
en quel oz celebrar vul Flora siu *Congress*,
tras quel er attestar bien grau al bi progress.
Biars delegai de Flora arrivan da Zernez,
sil post ein cull'aurora, buc teman master Pèz;
scadin sa occupar in post a siu delètg,
enqual selai manar alla buna dal gartètg.

Ils buns profets de Flora han dau in bì cavègl,
cun garantir a Flora in bi e caul sulègl
pil dî solemn festiv, per la sera biala glina,
che laschi ver uliv sia fatscha tut carina.

Cluozza, viscla tatta, daditg ha rugadau
els scazis ses de matta, ch'ella veva cavigliau

els cams de sia trucca; en luna primavauna
bett'ella la perucca, mett' il tschupi-striauna,
cavegl' entuorn schuî il verd valî e 'gl alv
schi prezios mantî ord fin damast Steilalv,
e passa cun frunt niebel, tenend il matg-striauna,
tut loscha von siu pievel, regina e diauna.
Il siu exempel tila; las feglias fetg sedrovan,
vegnend neutier en fila, ils arts, ils bials, emprovan;
sils maiestus lautgals d' amfiteater Flora
uss mellî mauns florals, d' aurora ad aurora,
van tessend tschupials, fan crèscher els cun riéd,
surcusan ils rudials cun biala crèsta-tgiét;
ferton che cheu las giuvnas van destedond aururs,
van leu salzond ils giuvens, els ein ge catschadurs;
gagliard van sepustond orsum spurétgs tetgals,
giu da preits-crap giblond — els ein ge ils *Steilalvs*¹⁾.
Als hosps in sitg d' honor porscha *Flur-Striauna*²⁾,
in sitg de buna mur, en calisch de puauna,
in nectar superfin, che ei vegnius spindraus
aunc ord il paradis, perquei schi celebraus.
Il petgalèn leu pétga la scorza dil vegl schiémber,
de léger el sefétga las novitads dil schiémber,
ne vul el perscrutar las miras dil futur,
ne vul el en scalprar malètg ded ina flur?
El sez tegn tut discus e sgola cun risada
vi tiel aug sgrignus, che fa ina sevilada:
„Vus essas fatgs zagrinders! cu scheis cun bien las portas?
Bia mènders che nos mînders! ei vegn da pinar tortas!“
Er ils stgirats, ils fèghers, fan leu terments sagliots,
oz ein aparti lèghers, pinai da far barlots;
'tuorn bést van rampicond e miran giu cun ghignas,
sin catscha lu giblond els van sin lur *nuschpignas*³⁾.
Ed ussa suenter il sitg ils hosps van tuts oraviért,
els ein disai ge daditg, d' haver oraviért lur albiért;
tonpli che l'entira Cluoza port' oz vestgiu festiv,
essend che l'entira Cluoza ei oz in plaz festiv.

1) *Leontopodium*, steilalv, Edelweiß.

2) *Rhododendron*, flur-striauna, crèsta-tgiét, Alpenrose.

3) *Nuschpigna*, Arvenzapfen.

Von hosps la pintga *Silena*¹⁾ sedrova de mètter tuàglia,
 ha fatg amiézz la arena zacontas rabattas da vaglia,
 la crappa surtratg cun valî, cun verd diplomat e purpur,
 cussin per metter capî, pusal per gronds oraturs.
 Sco paliats van ussa sittond cots-drauss en gronda roschada,
 cullas alas van manizzond e fan soleмна cantada;
 igl ei avis de posauna: Adatg! uss sarv' il congress!
 Tras els plaïda diauna: Benedius sei igl ingress!
 Daveras il congress uss sesarva; stizzada scadinâ ruaida,
 in ch'ei capavels en viarva, Dr. Sambucus uss plaïda:
 „Essend il vegl de Vus, tucc'ei mettei a mi,
 de oz cheu denter nus far il presîdi dil dî;
 schege ch'hai fatg fetg vèss, da si cheu serabitschar,
 hai jeu il nies congress vuliu oz frequentar;
 jeu sun uss scardalius, en tocs va mia ossa,
 a Cluoza sun vegnius, quei num ha mi dau possa!
 Ge, oz nus essan sgolaî cun alas curaschusas
 ensî, ad ault sco mai, sisum las vals grischunas!
 Tgi ha ensî nus tratg? tgi ha a nus il pass
 il grèv schi lèv nus fatg? sco'i mass sin il Parnass!
 Drovel jeu quei dir? igl ei la nossa cara,
 che ha nus fatg vegnir; tgi ei la nossa cara?
 Nus essan en câsia, palast della regina,
 siu num ei harmonia — *Cluoza en Giadina!*
 Nus stein oz sper la tgina de nossa libertad,
 oz benedin la tgina cun solemnitad,
 Cheu glischa uss per Flora ina glisch schi clara,
 biala sco l'aurora, nus stein sin sontga tiara!
 Las tiaras de tirans, 'las han il dretg pugnîl,
cheu essan suverans, *cheu* vein in sogn asîl!
 Curtgin tschinclaus cun pezzas — castials de maiestad!
 Cont lèv sper nossas pézzas respir' la libertad!
 Leuô scuidonza régia, leuô va tut sutsura,
 tier nus, en nossa tégia, urein tier quel sisura,
 ch'el nus e tuts protégi scadina da malura,
 ch'el vinavon nus régi cun sia provisura.
 Sin quei sulom schi car, en quella glisch d'aurora
 sai oz beneventar vus deputai de Flora!

¹⁾ *Silena acaulis*, L.

Tuts seies beinvegnî en ura schi legreibla!
 Lein oz restar uni en dieta savieivla!
 Nus lein secussigliar, co render productivas,
 co pli perfeczionar las nossas sementivas.
 Sco *referent* fixaus vegnius ei nies *Geneiver*¹⁾;
 siu gnéff ei finmulus, ei ge cumpar dil Peiver.
 El suondi pi'il clom e laschi ir bigiat!
 El saulzi ord cagliom e tegni'l referat!
 Nus tuts lein el udir cun sabi interess,
 e jeu sai pia dir: „*Aviért ei il Congress*“.
 Geneiver cun tuschet annunzia siu vegnir,
 sefa giud pign lautget pulit entuorn udir.
 „Avon quest ault congress, siu praeses, il Suítg²⁾
 jeu referir duess, visaus da nies cau-vitg.
 Bugen jeu vess cedi ad auters quest ufféci,
 en mei veis elegiu bia crosa, pauc lamézi;
 la stad ei stada blètscha, aunc fatta ei la peivra,
 miu tgau ha fatg pellètscha, aunc verda ei geneivra;
 denton vi sespruar de dir dus plaidjs sco saî,
 saveis lu mo schular, cu essas unfisaî.
 Jeu vom tier nossa caussa, nies parc e nies asil,
 vi star vid nossa caussa, jeu vi tener il fil,
 pertgei en nossa caussa, nies bi parc nazional,
 en siu profund ruaussa in scazi immortal;
 vid quel lein nus cavar, armai cun mussaments,
 nies dretg savein fundar sin pétgas d'arguments;
 meréts de nossa Flora lein metter sin stadéra,
 la Fauna, nossa sora, vegn cun perdétga vera;
 il retg el scaffiment ha sez saviu bien grau,
 e siu engraziament en Cluoza ha'l semnau.
 Ne meretta igl *uaul* buc vera *libertad*?
 Fuss senza igl *uaul* il mund buc paupradad?
 's el buc la cuminonza pli ferma de nies stadi?
 Bein el ei la dustonza, che dosta il stempradi?
 Sulegl sefa'gl *uaul*, per rumper las schaliras,
 er mar sefa'gl *uaul*, per sfardentar caliras!
 Sut siu grond parisol ils pigns lai sezuppar,

¹⁾ Juniperus com L., geneiver, Wachholder.

²⁾ Sambucus nigra L., suitg, Holunder.

el lai tras siu griés fol negins paliats furar;
 als fleivels dat asil e tegn sur els il maun,
 ch'els van cun pei sigir in dî entuorn il baun;
 calira e vapor sa'gl uaul en neblas fûlscher,
 e sa lu a siu tur da quellas plévia mûlscher;
 il més-chel e la féglia da beiber fetg sedrovan
 ed ord fontauna véglia fan nèscher ina nova;
 giu en profunds ravugls la aua reh sestauna,
 il més-chel cun ses zugls cuviéra la fontauna;
 nos valerus gigants e nos barbuns nanins
 san far seglir hidrants, sco strusch ils dieus marins;
 en sutteranas taunas els mettan en consèrva
 semnonza de fontaunas — magnifica resèrva;
 els cloman las Driadas, las ninfas ord ruvriu,
 e quellas tut beadas bugen han obediù;
 pertgiran las fontaunas sco lur caras tschuttas,
 eregian a fontaunas en pietad capluttas;
 daveras las fontaunas han in *ravugl zuppau*,
 che ei per las diaunas in paradis beau,
 in jért schi grazius, en biala flur adina,
 curtgin misterius, che ei l'emprima tgina
 per scadin popet, che dierm'en siu enzugl
 e vul sco aunghet levar ord siu ravugl;
 desideris dellas mummas descendan supplicond,
 e tuornan tier las mummas cantond e jubilond;
 ed alla fin ascenda ord igl jért divin
 cun aunghels, che fan senda, la Purschala cul Bambin.
 Er *fatscha* de fontauna terlischa en savida,
 savida de diauna, savida de Druida,
 adina scuttinond — misterius mirachel —
 adina revelond — in sempitern orachel!
 Va revelond buontad, naschida en la tgina,
 ch'ha num perpetnada, carezia divina,
 ch'ei aua sgurghiglionta de grazia e confièrt
 per l'olma viandonta, che plira el desiért.
 Per *compogna* de fontauna ha buna mumma Flora
 postau ina uldauna, la Glienda, nossa sora;
 cun ella guardia fan il Ruver e Suítg,
 ma era auters van bugen leuvi a vitg;

cu seras ein fetg bialas, cu glina dat bi clar,
 arrivan leu dialas e ninfas per filar;
 lur glin va sestillond sco aur dal ruccariél
 e va sestortigliond fin fil entuorn il spiél;
 beinduras las filunzas semeglian allas Parzas,
 che nauschas ein filunzas, che filan nauschas farsas;
 splenghegian cun fil d'aur, revelan biala sort,
 en in mument pli paura — vegn fil tagliaus da mort.
 Er ils buns Nanins, schluittond ord lur cavorgias,
 cheu tegnan lur cumins cun stuccas e cun storgias;
 la pistura de ansolas, mirond ella fontauna,
 ded aur survegn tarscholas, davent'ina diauna;
 perquei la misterlessa lai dar mantî rubiésti,
 e porta sco princessa aur ed azur per résti,
 ferton che las ansolas saultan'tuorn fontauna,
 fagend lur capriolas en honor della fontauna,
 ch'ha giu il bien cavègl da neghentar il luf,
 cu'l veva fatg cussegl, che steva bein al luf;
 da quorer tier fontauna fan ils rivals d'amur,
 igl emprim sper la fontauna daventa ge victur,
 ad el leu consignau tras bials mauns de princessas
 vegn il desiderau — las rosas enpermessas;
 er Siegfried sper fontauna scadeina sia spada,
 e lava en fontauna la arma sanguinada;
 Carl il Grond merenda leu cun ses vasals,
 ed era la legenda termetta amicals,
Florian e *Bonifaz*, cun *Mèrens*¹⁾ sepresentan,
 vulend els buc rizraz, leu spèrt il fiug sfardentan;
 sil Rütli treis fontaunas naschidas ein daditg,
 per libertad fetg saunas; ord quellas in dètg sitg
 han ils Confederai priu cun generusadad,
 perquei saziai ein stai cul gust de libertad;
 ma era ils Grischuns treis han giu fontaunas,
 ch'ein stadas pils Grischuns er aparti saunas,
 mummas de campiuns, che han porschiu il sein
 als dus pli fermes Grischuns, *nies En* e siu frar *Rein*.
 Daveras las fontaunas ein tuttas benedidas,
 daventan mummas saunas, che han da far cun tginas;

¹⁾ *Mèrens* = *Othmar*.

lur tginas han per spundas ils rovens e las rivas,
 culs peis ein ellas undas e fan mai strèt看 en stivas.
 Ils vis-chels nievnaschêt — els vegnan mai fischai,
 ma strusch ch'els ein naschêt, el mund ô siglientai;
 fetg baul san paterlar, aunc pigns far gronds tgaubrôchels,
 ston crappa lagutar, gnanc grev fan quels bizôchels;
 surur' ein mezcarschêt, ein lu lischai sco minders,
 fan lu, cu malvuglî, dagréttas sco zagrinders;
 ei vegn da turzigiar, ins sto els prender a mauns,
 vul dir — endretg manar, scatschar ils lur mulauns;
 selain er educar, els ein buc lavagai,
 daventan cun manar detgs umens beintschentai.

Marvègl ein sepladî sin rêsgias e mulîns,
 han bienmarcau fatg ir las rodas dils vischins;
 disar baul vid lavur promova il salit,
 fa crescher la valur, dedesta igl inschin.

Ils reins han inventau igl art de navigar,
 adin'han navigau, tgi lev'ad els mussar?
 Entschiet da far cargadas han els sco navigants,
 termentas fatg purtadas, tut auter ch'elefants!

Ils reins han finanzau, fundau las primas vias,
 sin quellas instradau las primas industrias;
 ein stai ils prims moturs, ch'han traversau las tiaras,
 emprims conquistatur, spir viadis ed uiaras;
 anavon ein î adina e maina anavos,
 mai giu ha la marina schi curaschus matros;
 lur pass ein daventai las grondas directivas,
 lur pass ein arrivai tier las davosas rivas;

*marschond cun immensas armadas, recruttadas sper pêzzas
 alpinas,
 sederschan ramplunond lur roschadas en profundas fortezias
 marinas.*

Aschia ord nies beibalatg ei vegniu in ferm sc'in liun,
 e quei illustrescha il fatg; *la forza vegn d'uniun.*

— Vinavon! nos reins ed uals han era giu gronda premura
 en auters fatgs principals, han da vaglia luvrau per cultura;
 han suenter lur rivas fundau comestibels cun vastissims arcuns,
 e leu vegn vendiu bienmarcau giomers, litgivas, scaruns;
 han er eregiu restorants, ma vendan mai alcohol,

ma dattan a lur hospitants *bun' aua, lur monopol* ;
 lur hosps, la nuorsa cun tschut, la caura e siu ansiél
 van leu emplenend lur sadlut, avon che turnar a Bigliél ;
 ma er il cavriél e la tschiarva fan leu lur moderada buïda,
 suenter ch' ein stai silla jarva, avon che turnar en cavrîda ;
 ed er il gries elefant sepesenta neutier la fontauna,
 emprova leu siu hidrant e lai rimbombar la posauna.
 Ils reins ein las grondas aveinas, che la tiara ha silla bratscha,
 ellas ein fermas, compleinas, tras ellas la forza secatscha ;
 ins auda da lunsch ramurond il puls che maina stat éri,
 che beinduras va galoppond sco in cavagl sogn Gieri ;
 ils reins ein per las planiras aveinas che meinan confiért,
 cu van barschond las caliras e lessen envidar in desiért ;
 ils reins battegian la tiara sco flems dil paradis,
 adina cul fiug fan uiara, en quella mai vegnan unfis ;
 al Nil semeglian ils reins e per nutrir la cultira
 porschan sco mummas il sein als pétschens della natira ;
 carmalan neutier mumma Tiara, neutier tier rod' e talê,
 fan lu lavur zun biara en stiva e giun tschalê ;
 destada ch' ei la ragîsch, vegn ei filau e tessiu,
 sin gronda teila-cadîsch vegn ei schi fin surcusiu ;
 vid spigia e la vit traffican ils Nanins,
 cun lur inschin schi schit fan ir ils lur mulins ;
 ord latg scaffeschan graun, ord nectar buglian vin,
 sedrovan de far paun e pèttas de salin ;
 sin lur cavals cun bast els cargan bréls cun vin,
 porschend a mintga gast giblond in bien glasin.
*„Quei tut fa igl uaul sco bab dellas fontaunas !
 Ei buca igl uaul in tempel de Diaunas ?“*
 In viv applaus resuna, resuna cun vigur,
 e dat curascha buna al staunchel oratur.
 Riend va vinavon : „Tont ch' ei pia constat,
 igl uaul ei ius ordavon cun tgau de bien magistrat ;
 ma el ei er *econom*, econom cun gronda prudientscha,
 el ha ge retschiért il diplom ord maun de divina sabientscha ;
 observond che la gronda sferdada, che semussava sco caussa fatala,
 vegni tras gliez caschunada, che lur schlatta sei stagn immortala :
 in d' els ch' era staus sil Piz-Ochel e veva studiau meteors,
 metta si in dî siu binochel e raschuna sc' in sabi Mentor :

„Per render pli migeivla noss'aria, nus lein ina pulita partida
 generus s'unfrir per la patria, cun semidar en *giuvna cavrída*;
 vul dir, nus lein carmelar ils umens ch' ein vischins dellas taunas
 tier nus, far els habitar sper nossas bunas fontaunas;
 sche nus rabitschein ord las taunas quels fermes che senumnan

ils Rêts,

a termagl tier nossas Fontaunas, lu vegnan els franc esser lèds;
 ils pievels nomads e selvadis, cu'ls ein cun fontaunas spusai,
 spèrt vegnan tras tals vinadis *secasai, domesticai*;

daventan buns colonists, che runcan cun forz'igl uaul,
 e baghegian, activs sco trappists, claustras enamiéz igl uaul.“

Aschia raschuna il vegl, en frétg semid'siu cussegl;

dapi lu vein fatg in ségl, bien ségl *enviers il suleagl*.

Igl uaul, bien bab e bien sîr, dat als ses buna dota,

a tuts in reginavel entir, el fenda buc sia quota;

enstágl ina bârgia e tégia stat cas'e clavau en parada,

entuorn sturnègia e mégia il mûvel sin prada runcada;

el claus senoda la spîgia, che empermetta pètta-salin,

vid brina preit-casa selîgia la vît che buglia bien vin.

L'unfrenda digl uaul ha purtau a tuts in tschiel pli migeivel,

sche mo ins vess conserváu in senn pli engrazieivel!

Mo na! vus saveis co ei stat, vus saveis cò'i han engraziau!

Sco affons ch'han per cor in crap, ch'han il tgau cun strom misclau,

che stauschan ils lur geniturs, ch'han els spindrau a riva,

cun plaids e fatgs de zanurs el mender cantun della stiva:

aschia han *nus* bandischau, 'gl emprim leugiu ord planira,

pli e pli anavos nus stuschau ensî en freida cultira;

er leu el strèt看 digl exil vinavon persecutai essan stai,

ins cuev'a nus gnanc in asil, nus esan a mort condemnai!

Il sclav dat frida mortala agl uaul, il vegl e bien retg!

O uaul, tia sort ei fatala! tgi tuorna a ti tiu bien dretg?

Els han perquei meritau, meritau ina gesta vendètga,

la quolpa ha vendetga clamau, ella vegn; ella vegn schi anètga!

Veseis las Oreadas? lur grétta va sgulond!

Sco furias desperadas la grétta van smanond!

Ord cuvels sestuschond seraspan ils Nanins,

en grétta tschappitschond, ch'els piardan ils scalfins!

Udis lur seviladas sil plaz-cumin la Flètga?

Solemnas fan engiradas, engiran terribla vendetga;

termettan lur deputai tiels „Vegls“ sil castî digl Olimp,
vulend els esser francai, armai cul scut digl Olimp;
per nus leu tila la spada surtut la sabia Minerva,
a schlatta periclitada vul ella esser conserva.

Ins serenda sil plaz dil puccau, ins tegn leu cussegl de uiara;
sil plaz giu da tschiel vegn rimnau ina gronda smisureivla armada;
a quella vegn dau igl avis, de sederscher cun sias roschadas,
recruttadas giu dal parvis, surengiu sur las spundas runcadas;
il num dell'armada ei — *Lavina*; terribels ei siu griu de uiara,
ses pass ein signai da ruinas, von ella trembla la tiara;
sco liun, che stat muschinaus, cu'l vul la prèd'en farcaglia,
anètg ei lu s'alzaus cun uorl ch'indichescha battaglia:

aschia la gronda nevada engiu cun grétta laghègia,
anètg lu cun ina scarpada las immensas alas spanègia,
las qualas dils spèrts alleai daditg ein cun grétta gizzadas,
ella sétta suls tschengals splimai cun sfracadas e ramplunadas;
la tiara trembla e grescha tiels scarps e sfracs dellas bovas,
egl alv profund sesnuescha sur tontas trestissimas novas:
téguas e casas sfracadas, uclauns profund satrai,
familias viv satradas sut chischnès e clavaus manizzai.

Aschia fa la *lavina* per nus la dira vendetga,
e porta, mond sin rapina, a biars ina mort anetga,
srentond da cadeina las bèlvas, ils tighers pli tribels, ils alvs,
aschia vindicond nossas selvas, ch'ins vul buca metter en salv.
La vendetga ei en lavina buc morta, aunc ditg e ferm tila flad,
pertgei ella smeina la torta era lu cu tuorna la stad.

Ins ha cun violar nies asil, cun derscher nies domîni schi gést,
survegniu da schigiar dretg pugnîl, che paga e benedescha cun fést;
senz' uauls — ils reins ed uals tilan cun forza cadeina,
daventan selvadis Vandals e fan la ruina compleina;
ils druns cun carpuna ramuran, la bova smanatscha il vitg,
sut tucçar da stuornas lavuran per manar ordvart il castitg.

Aschia han nos sogns patruns, nos Aunghels Pertgiraders
battiu per nus cun spaduns, trauu nos nauschs violaders.
Nos vischins, ils fermes Forestals, en roschas van a cumin,
els van a cumin cun pals, setschantan el vegl curtgîn;
ferm ei la buora tschentada, ma ils tgaus e la bratscha balontschan,
ei dat ina dètga stuschada, ferm resunan las tschontschas,
ei in barhar de gigants, scadenar cun spada e lontscha,

in sedar d'elefants, che mett'il mund en balontscha;
 plaunsiu la grétta sestézza, ella veglia teigia de scorza
 pli crétta retuorna la nézza, ma en forza resta la forza;
 ils umens uss secaveglian en uorden, formeschan uaul,
 els tuts in l'auter semeglian, mintgin stat cheu sco in Saul,
 els tonschan in l'auter il maun, ornaus cul vonn della scorza,
 de defender in l'auter sil saung, els engiran cun peisa e forza.

„Nies uaul ei in impéri, che vegn mai domignaus!

Nies uaul ei in sogn Gierí, che sto vegnir undraus!“

Sblazzond va igl applaus, in sègn dil referent
 remetta il ruaus, el ei mistral-regent.

„Vies applaus conferm' il patratg, che hai encurétg de punctar;
 constataus ei daveras il fatg, cont bia ins ha d'engraziar
 a nies stadi vegl, igl uaul, ver stadi original,
 il qual ei staus aschi bau in ferm fundament social,
 sco bab ch'el ei staus de fontaunas, las grondas benefacturas,
 che han per madrinas diaunas, ch'ei stadas mummas splendusas,
 las mummas dils reins ed uals, ch'ei stai ils emprims straduns,
 ils vehichels originals ed ils navigants ils pli buns,
 ch'ei stai ils culticulturs ils pli pussents della tiara,
 pussents conquistadurs en mintga sort de uiara.

Cun raschun nus gratulein al tat, che ha tals beadis,
 cun el Jubilaeum celebrein, e quel benedin cun vinadis!

Tonpli che nies tat, igl uaul, ei era staus sacerdot,
 ne ha'l buc unfriu igl uaul, unfriu sco grond sacerdot?

El ha unfriu melli altars, per dar als humans ina casa,
 unfriu sin melli altars, per benedir il tschiel sur la casa!

Benediu per fugentar il bletsch, il freid, il stgir,
 e per aschia meritar in sulegl cun bucca de rir.

Perencunter ha l'engurdientscha, che lev'igl uaul far murir,
 anflau ina providientscha, che ha ella fatg bargir.

Buc tuts han tschaffau la doctrina, che di: spargnei igl uaul!

Perquei ein vegni en carplina cul surpli dil freid e dil caul;

en carplina cul suffel stemprau, che anfla negina fermonza,

en carplina cugl ur sablunau, che incuntra negina dustonza,

en carplina cun paliu e malaria, pertgei quel che saveva dustar,

han ils tgaus spir malaria concludiu de scavazzar.

'gl entiért vegn vindicaus; bi intschéss, stagl esser in jért,

vegn en desiért midaus, mitgiért va cun mitgiért;

exempel ein Apenninas, cun lur montogna Giardina;
 dapî ch' ein derschidas las pinias, semeglia ina ruina;
 auters exempels anflassen en Grecia, Palestina e Spagna,
 pertgei *cun pli uaul* nus anflassen er leu pli gronda cucagna.
 Denton sper despots e tirans beinduras vein giu per signurs
 pli gests e buns suverans, ch' han schau a nus dretgs e honors;
 ils fegls dils Helvets e dils Rets, ch' han num Confederai e Grischuns,
 comparan el mund sco profets, passond els vestitgs dils babuns,
 che *vevan* fetg baul *decretau* per enqual de nos pievels de vaglia,
 ch' els vevan von lavinias postau sco ferma rietscha de battaglia,
libertad e autonomía; tratg stagn tard han la spada
 per nos amitgs en muria — la nobla familia cornada,
 valerus cavaliers cun sparuns, che smeinan l' arma grischuna
 sco tonts Jenatschs furibunds sils castials della pézza grischuna.
 Ed oz, udis la canzun, che vegn cun forz' intunada
 chevî el God dil Falcun? canzun che vegn rinforzada
 dalla Schiembra sillas spundas Murtèr, a Crastatscha sper
 la Falla digl Uors,
 co' i resun' en Val-Scarl e Mingèr, arrivond sur il Botsch ed il Fuorn!
 Uss vegn chor viril della Schiembra en Champ Sech,
 Champ Löng e Praspöl,
 cun rinforz della Badugna e Triembla, sepostada sillas rivas
 dil Spöl;
 sopran fa beinduras la Zuondra, altistas famusas ein Ibas,
 fin piano va tras la Fruonzla, va vi en crescendo da tibas;
 jeu retegn che directur e magister seigi per tuts Dr. Spöl,
 el siara ge mai siu register, el suna adin' a Praspöl;
 da tut temps, perfîn igl unvièrn, secompon' anetg in orchester,
 da freid lu sedrov' in uffièrn, sittond cun paliét e balèster;
 tscheu in lai lartg Principal, leu in tantugna Fagott,
 in Forte da Piz Quater Vals, in Fortissimo si dal Pisoc;
 beinduras per far ina posa, sco intermezzo e motiv variabel,
 per far dus ségls culla Drosa, vegn in Polca ord la val del Diabel;
 da gliez temps stas meglier tscheuora, che encurrir leuen in quatiér
 tier la nauscha madame Buffalora, ne siu um spartgiu, il Piz-Fièr.
 Auncallura stat mumma Natura, cun sia schlappa nivala,
 sper la loscha Cultura sco ina ferma rivala;
 ein ina sco l' altra pussentas, scadina ei gronda pussonza,
 ellas ein ge concurrentas ed aulzan vicendeivla dustonza.

Penetrai da tonta verdad, han nos megliers amitgs
 battiu per nus in combat encunter nos inimitgs,
 envidond per nus in'aurora, fundond en sabia provisiun
 per nossa Fauna e Flora la gronda Reservaziun,
 ch'ha num *Parc Nazional*, per nus asil de libertad,
 per pievel faunal e floral Dorado de beadadad!
 Perquei sto nossa canzun resonar cun tonta vigur,
 resonar en miédi grischun, per dar la gesta honor,
 in'enzenna de senn engrazieivel, als umens che merettan memoria,
 havend els cun cor schi fideivel battiu per nossa victoria.
 Perquei silla fin *la proposta, de concluder adressa festiva*,
 da componer tut allaposta tras ina redacziun respectiva,
 da extrader sin moda plischeivla el sez palaz federal
 per document d'honor engrazieivla als fundaturs dil Parc Nazional.
 Denter quels sefatgs meriteivels ei ordavon in Grischun,
 d'esser viers quel engrazieivels, nus vein speciala raschun;
 Sar Stefan, vischin de Cinuos-chel, in feigl de tiara ladina,
 ha scret sur nus in'opus-chel, che carmala biars en Giadina;
 l'adressa fa era menziun dils auters umens de vaglia,
 che han en nossa defensiun, per nies parc battiu la battaglia;
 l'adressa vegn tschentada en rémas, ch'ins sappi ella cantar,
 pia quels cullas meglieras plemas, deien quellas pinar e gizzar;
 per pergameina pernein serpentin, lingiaus entras dolomit,
 dil rest schein scriver mintgin sil marmel siu favorit;
 las caussas artificialas sorprendan nos capavels egl art,
 per exempel las inizialas — Grusaida, Alv Etern e Fluor d'Alp;
 per far las *vignettas* fixass — Gentiana, ch'ha empriu la tinctura,
 il far las *rosettas* surdass — a Silena, famosa pictura;
 il rom entuorn la adressa, baghègian nos aviuls ord patgninas
 sar Schiember ne sia mastressa ciseleschan igl ur cun nuschnas;
 l'adressa survegn lu per Datum: Cluozza, el Parc Nazional,
 Calond'Uost, Ratum — 3. onn dil Dorado Floral.
 Per il regn della Flora sutscrivan: de Ruver, de Schiember,
 commissaris;
 per il regn della Fauna arrivian: Capricorn ed Uors, emissaris;
 essend els analfabets, els segnan cun noda-casa,
 sco figevan da vegl er ils Rêts; els tuornan puspei lu a casa;
 lur lartg e griés sigill ha ina muntada profunda,
 di ge il lur sigill sco vera enzenna fecunda:

Leuó vus veis *mo pli l'arma* dil Capricorn e digl Uors,
nies asil ha *pli* che mo l'arma, — *il ver* Capricorn ed Uors!
 Ma lu, tgi va dal Grischun cull'adressa ella Capitala?
 Il meglier areonaut, il *Girun*, mett'en disposiziun sia ala.
 Ed uss vi serrar miu mulin e volver naven la canal,
 alla fin jeu sun cul latin, veies mi nuota per mal;
 l'aua vegn scarta e plauna, la roda scarpetscha e fétga,
 schigiada ei mia fontauna, pertgei ella schai ella schétga;
 jeu hai cun mias trubéstgas avunda mettei unfisau,
 ha dau grond malter *créstgas*, la „biala“ veis spèrt masirau;
 per mia gronda ventira ha radau la vossa pazienza,
 Ed uss aunc quella petiziun: creschentei miu pauc lamézi
 cun sabia discussiun, smaccond ils cocs cun guidézi.
 A tuts engraziament cordial, e supplicheschel sco pign referent
 Sia Sabientscha, signur mistral, de far il correfent.“
 Strusch ei sesius il Geneiver, sesaulza l'entira raspada
 e fa en honor de Geneiver ina viva e ferma sbazzada.
 Mirond lu sil Ruver tut spètga; quel tuscha e streha la barba,
 ch'ei dira e liunga sco flètga — final sia levza sesarva.
 „Nies Geneiver ha fatg fetg pulit, sco vessel maina spitgau;
 ch'il pign hagi gronda vertit, ei clar puspei semussau.
 El ha sco lamentau all'entschatta, sche jeu seregordel endretg,
 che la geneivra ded uonn seigi fatta, pervia dil freid e dil blétsch,
 ma nus perencunter, nevé, savein dir senza flattar,
 buns, buns ei staus — *geneivre'*, sco mintgin ha saviu schigiar.
 Endretg ha'l referent perorau sur nies basat, igl Uaul,
 ha quel cun Fontauna spusau e dotau ils mats digl Uaul
 ils flems ed ils reins cun duns, che han miraculusas fontaunas,
 els fan ge las miraclas dil mund e paran naschê da diaunas.
 Nies Geneiver ei bein da casa, ellas caussas de mintga grafia,
 sai buc sche haiel en casa tonts cudischs de filosofia;
 ins sto supponer il cass, ch'il referent en luna selvadia
 seigi perfin ius a spass ellas selvas della Arcadia;
 quei mass atgnamein, priu exact, encunter nossas statutas,
 denton po in relativ contact haver las sias valutas!
 Referent ha motivau sia tésas ferm ch'ellas stattan sco pétgas,
 nossa caussa drova buc hipotèsas, sepusa buca sin détgas;
 il bien fundament de nies dretg stupent ha lucidau referent,
 en tut ha'l fatg endretg, tgei drov'i correfent?

Concernent la proponida *adressa*, ei siu patratg schi bufatgs,
 ch'el semeglia ina durada princessa, che porsch'a nus flurs dil Matg;
 l'adressa ei bein indicada, disponida fin els detagls,
 en tut da nus approbada, al plan applaudin cun zambagls;
 e lu quei che va concernent la redacziun relativa,
 quella surdein al referent, vitier scadina directiva;
 essend ch'ei setracta da remas, sco referent ha sez garigiau,
 sto el empristar *sias* plemas, el ha ge quellas gizzau;
 concernent las stipulaziuns, che pertegnan elecziun dils artists,
 unin nus gratulaziuns al redactur cun tuts ses artists,
 recommendond, sch'ei fuss necessari, de metter la caussa a suost,
 — referent ei buc in planari — el decuors de quest meins d'Uost.
 Il sez erudit referat, ch'ha bunas parts literaricas,
 vegnel mez recommendar al redactur dellas Annalas.
 Perschuidius che vus convischins, parties cun mei miu intent,
 engraziel a referent e vischins e restel vies survient.“
 Er uss rebatt'in applaus, enzenna d'honor pil mistral,
 il qual ei adina ge staus in zun undrau official. —
 Ils larischs van bintgunond il *Schiember*, renomau alpinist,
 che va savens studigiond e ch'ei in téch latinist;
 hà savens enzitgei sil pûppen, capavels de smaccar dira nusch,
 beinduras per scargar il siu pûppen, drova magari la vusch;
 el smeina cun quét la tarschola anavos dal dies oragiu,
 ch'ella ditg aunc vi e neu sgola, sco in perpentîchel futiu;
 cavèglia lu losch il binochel e mira surstaus oz surora,
 havend il favugn al binochel tschei dî ina rudiala rut ora;
 perquei lai sgular ils barbis el suffel della val de Vilaus,
 ma siu cor ei enta parvis, vesend il congress spanigliaus.
 „Havend ins mei bintgunau, jeu prendel ch'ins spetgi dus plaid,
 ed igl ei a mi adengrau, de spender oz cheu dus plaid.
 Sco ins stenda ils vèls alla barca, per dar a quella moziun,
 vi far ina pintga remarca per mover vinavon discussiun.
 Referent ha sur nies Reservat plidau cun distincziun,
 jeu crei ch'el dess advocat, jeu dess ad el l'admissiun.
 In punct denton mi parèss strusch avunda punctaus,
 tal punct perquei aunc pudèss ina miula vegnir completaus.
 Manegiel il *character climatic* de nies parc nazional,
 sur quel en in senn fetg simpatic mo in plaid sco memorial.
 Nies parc, sco constat, vegn numnaus il Tibet retic-grischun;

co vegn tal num explicaus? qual'ei la sia raschun?
 Siu clima ei product de contrasts, che anflan ils tuns pli migeivels,
 product de contrasts e combats, che fan contracts favoreivels;
 siu clima ei resultat de sia posiziun geografica,
 e quella stat strètgh en contact culla constellaziun hidrostatica.
 Il Tibet dell'Asia nutrescha sulet la mar indiana,
 il Tibet della Rezia nutrescha *treis* mars cun sia tisana.
 Lu vein en direcziun *verticala* tier el unidas *duas* zonas,
 la nivala e la moderada, ch'ei duas differentissimas modas!
 Per puder en quellas star saunas, fladar ed era marschar,
 sto nossa Flora e la Fauna cun bien inschin sedrizzar;
 ellas han daveras capiu de render fritgeivlas lur vistas,
 cun pei e maun endiriu han fatg solemnas conquistas;
 ge, nus vein tschalattau cun tala forza la bratscha,
 che la nivala ha retirau lunsch anavos sia glatscha;
 il dumiégh cheu tschenta la spîgia, nua ch'il pégn seretegn,
 tier nus ils larischs fan lîgia, cu auters han strusch in palégn;
 nus *schienbra*, nus *cheu* s'evanzein sin 2300 meters,
 ils nos anavos nus schein per varga 500 meters
 leugiu els uauls prealpins, nua che van vegetond
 sco paupers e vers cretins, che van zoppigiond e schalond;
 nus auters essan auters, nus essan endirî,
 nus essan nuota maufers, nus essan entschelli,
 nus essan vers alpins, nus essan sauns da pèz,
 nus vein sco nos cusrins, ils larischs, dir cavèz;
ensî nus sestuschein, enqual fetg si s'avonza,
 ils quolms nus occupein, enqual stat sill'ustonza
 sc'in Benedetg Fontana, che cloma tiel combat
 cun forza suverana, blessaus sidretg aunc stat!
 Buc essan egoists, nus buc strunglein ils pigns,
 nus imitein ils Christs, nus essan buns Nanins;
 nus schein vegnir en stiva Fignicler e Culeischen,
 per far tarmagl cun Iba, per vilentar Geneiver;
 pertgirein en noss'umbriva izuns e tschels manédels,
 rōsa grusaid'ed îva, farbuns, utschins, garnédels;
 cun nus ston s'endirir ed aschia serefar,
 auters ston pirir, vulend buc imitar.
 Savend ch'ei vegni gentau oz el Parc Nazional,
 vein nus cun nus rabbitschau per tabla in bien regal,

vul dir in dessert delicat, che nus survin als parents,
 'gl ei in stupent apparat, el emprova la forza dils dents;
 para ei grev da lignar, sche gida forsa la spida,
 meglier denton ei schigiar, pertgei *spisa* ei meglier che *spida*;
 tschei dî vein schau raccoltar entras dunschala Nanîna
 — che fa nus adina da car — vi el god de Schiembrina
 canaster plein de nos mandels, che ha caschunau imbarraz,
 ge, grondas uiaras e scadels denter pêtgalèns e stgirats;
 tuts levan per els salvar il carezau discûs,
 ch'els san schi bein sfrusar senza lubientscha da nus,
 e ch'els en lur tgaminadas cun inschin van manizzond,
 fagend savens marendadas, mo mai il quén regulond.
 Pia las nossas nuschellas vegnin presentar en nuscpîgnas,
 e pil cass che scrivis lu novellas, buc emplidar dunschala Nanîna!
 Alla fin dil banquet lucullaric vegnan lu nossas Naninas
 presentar in matgèt literaric en fuorma d'entginas cartinas;
ina presenta l'urata de nossa familia, la Schiembra,
 nobla stada da schlatta, stada regina tier Schiembra;
 l'urata porta en bratsch ina durada beadia,
 per dir: *er il cusch ha catsch* — pér seigi l'aura selvadia.
 In'otra cartina nus muossa in ver venerabel d'in Schiember,
 curdaus el god Val Cluozza, in urat e prenci de Schiembra.¹⁾
 Ils clichés vein da cuîda de nies carissim amitg,
 l'adresa da nus concludida ei dedicad'agl amitg.
 Il malètg original penda en god Schiembrina,
 ei reliquia dil Parc Nazional, venerada da nus bein adina.
 Vulend mirar 'gl original, ins sto passar Crappamala,
 ma lu vegn porschiu in pocal en nossa villa Acquasana;
 cun quel vegn esser cuntents quel ch'auda tiels abstinentes.
 Engraziel al signur referent e salidel tuts ils presents.
 Furschond il frunt il Schiember giu sèsa denter Larischs,
 tut ch'applaud' il Schiember, surtut fan quei ils Larischs.
 Havend anson ils Larischs moviu tiel plaid il Schiember,
 quel tenta uss ils Larischs de secundar il Schiember;
 els hagien ge linguals, *aschi postai* sin scorza,
 ch'els, sco licturs romans, sappien dar pli forza;
 els hagien er sut scorza in suc famus per unscher,
 ei audi star sin posta, a bunas uras punscher.

¹⁾ F. Urwaldbild in God Schembrina, von Dr. Brunies, Nationalpark.

Sin quei in d'els sesaulza e drezza ils linguals,
 il siu cumin ribaulza e pain'en cass ils pals.
 „A mi sei buca dau, de perorar sco'l Schiember,
 denton hai cor scaldau e sundel buc in triembel.
 Nus Larischs vein fatg lîgia da vegl enneu cun Schiembra,
 e mai han rut la lîgia ne Larischs ne la Schiembra;
 ensemen per l'uiara nus vein tschaffau las armas,
 en uiara cun Nivala vein fatg ruclar bia larmas;
 cun els vein conquistau provinzas las pli aultas,
 vein mai capitulau avon dertgiras nauschas.
 Ed uss che nossa casa vegnid'ei renovada,
 e tut all'officiala vegnid'ei collaudada,
 sut num *Parc National* — sei buc nies grond duér,
 che nies num nazional conservi siu suér?
 tgei mai gidass il num, sche quel il qual quel porta,
 fuss enstagl *nies* um, in jester culla torta!
 In jester ch'arrogass de sez migliar nos dretgs,
 in jester che tentass de metter nus sut retgs!
 Vus saveis tgei jeu vi dir, nus savein mai tolerar
 de schar tier nus vegnir, tier nus schar s'ignivar
 de quei ch'ei buca nies, de quei ch'ei zarclém jester,
 schar better nus en dies, schar misterlar in jester!
 Na, nus lein restar, restar ils vegls vischins,
 cun nus schein buc vuschar. lein buc per convischins
 de quels ch'ein stai a scola vi tier inimitgs,
 ma dattan la parola ded esser nos amitgs!
 Cul pugn punctein nos dretgs e nossa libertad,
 nuot lein saver da retgs, viv'la libertad!
 Perquei schein ordavon a nies valent Geneiver,
 che fa per nus scarvon, ch'el drovi bein siu peiver;
 el ha quel buc spargnau en siu referat,
 cul qual ha explicau schi bein nies Reservat;
 essend el redactur, el defendi nies patratg
 cun forza e vigur egl agen nies lungatg;
 sch'il Parc ei nazional, bein er ses habitonts!
 lungatg vegl nazional ei tier nus — *romontsch!*
 nus lein restar vischins, vischins romontschs grischuns,
 nus lein restar *Ladins*, Ladins sco nos babuns!
 Sco els nus lein combatter pils scazis della mumma,

pil' nazional character, che ei il lungatg-mumma;
 sco els nus lein cantar el vegl e bi romontsch,
 sco els schar resonar el car, sonor romontsch:
Quei ei nies liber parc, cumin de umens libers,
 quei ei nies liber parc, ch'ei reservaus als libers;
 quei ei nies liber parc, cheu vein nus fatg ragisch,
 tier nus da *quella vart* vegnida ei la glisch;
 quei ei nies liber parc, cheu stat per nus sidretg
 il pégn de libertad, vein buc in auter retg!
 Quei ei nies liber parc, en quel nus Forestals
 passein cun liber pass, nus essan cheu suvrans;
 quei ei nies liber parc, en quel nus vein buns dis,
 cheu ei nies bien enzarc, cheu ei nies paradis!
 En quei *nies liber parc* resuni cant *romontsch!*
 A tuts, a tuts sco frar in cauld salid *romontsch!*
 Cun quei salid il Larisch ha er finiu siu plaid,
 bia vivats survegn Larisch, tonts ch'ei dat ruaid'.
 Vargada la ruaida, biars din e gnanc dabass:
 sch'aunc „*in cun guilas*“ plaida, bugen ins el tadlass.
 Daveras in vegliatsch, cun pial ded Indianer,
 cun in aspect diratsch, cun bratscha de Spartaner,
 semova, seragheglia e storscha tut ch'ei tgiulla
 la membra sco isèglia, ed ina vusch ramura:
 „Jeu duessel sco il vegl, essend jeu mo il Tieu,
 clauder il miu égl, jeu duessel quescher tgeu;
 ma jeu a vus sai dir: sun oz tschien onns pli giuvens,
 ge, jeu pudess bargir ed aunc vegnir pli giuvens;
 hai viu, sco vus saveis, las tuors de Babilon,
 purtau vid mauns e peis ils fiars de Babilon;
 sentiu la tirania, il giuv, il dir, crudeivel,
 la veglia sclaveria, che han cun pugn sgarscheivel
 sfraccau a nus totôna, storschiu nies dies giun plaun,
 nus scuoss sco ina mona, ge scuoss daver sil saung!
 Aunc oz, sco vus veseis, va nossa giuvna schlatta,
 sch'ella ei aunc perpeis, *tut crutscha* ¹⁾ sc'ina tatta.
 Ge, tut crutsch'egl uaul sto ella sesgarflar,
 dals mals che nus pli baul vein giu da surportar.
 Ma uss resunan las harpas, che eran pendidas sils salischs,

¹⁾ Legföhre, pinus Mughus, Pumilio.

festiv oz sunan las harpas, en legria oz tunan ils calischs!
 Turnai da Babilon, uss a Jerusalem,
 cheu essan sil Sion, cheu essan a Salem,
 Sion dil spindrament, a Salem — pasch de Diu'
 A Diu engraziament, el ha nus benediù!
 Tier mei ein oz turnai ils giuvens onns stulî,
 vesend vus cheu rimnai, vesend vus tuts unî,
 vesend las fermas lîgias de vossas giuvnas forzas,
 ch'ei para mar de spîgias, mar che rocla forzas!
 Nus vegls bugen murin, mirond sin tals beadis,
 na, nus puspein naschin sco giuvens spels beadis.
 Tenî la vossas lîgias, tenî naven scarpétschs,
 da lunsch da vus intrigas, ch'uregian per capétschs!
 Sturnî las siarps che spidan il tîssi de caprézis,
 stizzei ils fiugs ch'envidan las flômmas ded urézis!
 O ti burnîda sontga dil tempel nies floral,
 o arda, flomma sontga, el tempel nazional!
 Ge, lezza sontga flomma nutrî adin'el cor,
 sco'l plaid dil sabi cloma: Omnia vincit amor!
 Havend aschî il Tieu da sacerdot plidau,
 tut quèscha murmurtgeu e strusch ei vegn fladau.
 Suentèr ina pausa aunc di in plaid Badugn,
 in plaid sto'l dir en caussa, perquei ch'el ei *Badugn*.
 „Vend vus mi confidau il rom de polizia,
 jeu hai organisau la guardia civila.
 Per mei ei gnanc stau grev, de gleut anflar capavla,
 contrari, ei stau lev, la gleut tier nus ei habla;
 badugn ha bunas tortas, per temprar disuorden,
 ellas caussas pli macortas sa el cun riéd far uorden;
 badugn fuss buc bedugn, sch'el less mo far bîbî,
 da vegl ha el in pugn, ch'ei buca ord valî;
 la razza ch'ha maniér'schi fina, ch'ella uorla,
 dei mo vegnir neutiér, nus vein pinau la puorla;
 per bien quatiér e létg ins sa tier nus far postas,
 vein er scuvretg in étg, che unscha bein las costas;
 pil cass che en carplina vignessen cun bargada,
 per tala — medeschina famusa ei pinada;
 per rauba ch'ei malmunda, vegnin la buc spargnar,
 pil cass ch'ei buc avunda, ins sa turnar a dar!

Jeu tratg ch'ins approbeschi las mesiras pridás,
 jeu tratg ch'ins applaudeschi en cass sch'ei dat listridas”

— Vargada la risada, il cau presidial
 tegn avon raspada uss il plaid final.

„Emprim engraziament, in cordial, remettel
 a nies valent referent; culs auters jeu repetel:
 Ge, il nies Geneiver ha propi satisfatg,
 tier el ei staus — il peiver madirs dil tuttafatg!

Caulds engraziaments exprimel lu da cor
 a nos buns eloquents oraturs de bien humor;
 vein giu correferent, schege ha buc vuliu,
 vein giu in bien expert, che ha nus instruiu,
 udiu in patriot, che ha nus inflommau,
 ed er in sacerdot, che ha profetisau;

vein giu er in rapport dagl minister de uiara,
 in dètg suariu rapport suls arsenals d'uiara!

Essend nus denter nus, schau ir vein formulém,
 de quei ch'ei molestus, fagein nus buca stém;
 lu partenent las tscharnas sur caussas proponidas,
 tgi va bein per latiarnas, cu'ì dat schi clar sclaridas?!

Tgei drov'ei far votéms, savein co nus votassen,
 savess dar cavistréms, sche tonts la bratsch'alzassen!

Clar ein registradas las nossas votaziuns,
 'las ein protocolladas entras acclamaziuns.

Perse lu secapescha, sco detg ha sur mistral,
 che Geneiver acceptescha redacziun de tut verbal
 dell'adresa proponida dad el e beintschentada

en fuorma e savida; vegnir considerata
 sa quella prestaziun sco *thesa risultonta*
 da sia dissertaziun, ch'ei stada revelonta,
 porschend in niebel frérg da plonta de progress,
 sco nus vein encuretg a Cluoza cul Congress.

Savein quel registrar sco Datum glorius
 ellas scorzas de nies Urbar; Congress ei staus per nus
 in rein fructificont, in vast uaul stateivel,
 in èr che va spigion, ed in tscharscher fritgeivel.

Nus lein er agurar da cor a nies Congress,
 ch'el vegli conservar ils frérgs de bien success.

Vein engirau la Lîgia; per quella renovar,

per madirar la spîgia, nus tuts vegnin turnar
 sil *Rüttli* de *nies Parc mintg'onn calonda Uost*;
 sin seveser el Parc in' auter onn igl Uost!
 Per nies secund congress, tgi ei nies referent?
 Igl égl de nies congress enconuscha siu expert,
 el sgola vi tier Schiembra, la elecziun ei fatga,
 elegius ei Dr. Cembra¹⁾), la tscharna ei entratga.
 Collega vegn prosequir ses studis d'economia,
 e nus astgein bein dir, che noss'Academîa,
 sco buna promotura de talas sorts lavurs
 vegni cun premura vestgir el cun honors.
 Nies engraziament final, a tgi quel auda bein?
 Al comité local, ad el nus engraziein
 per tonta curtesia, ch'ins ha per nus duvrau,
 per tutta simpatia, ch'ins ha oz revelau
 a Cluoza, liug festiv, pils delegai de Flora,
 a Cluoza, liug nativ de libra Faun'e Flora.
 Bien grau, in special, savein per distincziun,
 che tras avis official nus vein invitaziun
 tier ina Soirée, la quala vegn survir
 tut auter che mo thé, jeu drovel buca dir;
 leu lu prelegidas vegnan las adressas
 cun bien humor cungidas, ch'ein oz a nus termessas
 da gronds e buns amitgs, ch'han buc saviu vegnir,
 che restan nos amitgs e vegnan mai murir.
 Jeu mèz stoi spèrt partir; jeu sai buc s'entardar;
 bia meglier ei igl ir ad uras che riscar
 — havend ins schliatas combas — de far aunc sfarfagadas,
 ne stover manér en combas, che fussen pauc tempradas;
 per gleut de mia posa, cun membra scardalida,
 stagn frèstg sei cheu *si Drosa*, stagn ault er *si Schiembrina*;
 disai vid il revier, che ei fixaus per nus,
 nus preferin quatiér, ch'il meglier fa per nus!
 Jeu cedel il presîdi a miu cusrin, il „*tgetschen*“,²⁾
 ins sa sut siu presîdi lu beiber aly nd tgetschen!
El ei pli endirius, en cass mogn'oraviért,
 cu'l tscheiver ei finius e dess buc pli albiért!

¹⁾ Pinus Cembra, Arve, schiember.

²⁾ Sambucus racemosa, Traubenholunder, suitg tgetschen.

Ed uss a tuts salid, a tuts engraziament!
 A tuts il *ner Suitg* damond' perdunament.
 Ditg sera selegrei, ma mirei de vegnir a suost!
 Sin *seveser* puspei in' auter onn igl Uost!“

* * *

La ser'ei arrivada; a Murtaröl rimnai,
 per far la serenada, ein cantadurs plimai;
 ils megliers cantadurs, ch'il parc ha acquistau,
 famus ein cantadurs, adina han cantau;
 oz ei il lur concert apposta convocaus,
 als umens dil *Congress* solemn ei dedicaus.
 Quels giu han quorturala, ins ha ditg tschatscherau,
 adin'aunc va martiala, ei vegn aunc mughigliau;
 vanzadas ein sin vasas, sper cudischs de Novellas,
 caussettas delicatas, sco — *laussas* e nuschellas;
 ins laud' ils frétgs selvadis, ins ri ch'ei fa ruaïdas,
 ins schagia ils vinadis, che porschan las Grusaïdas;
 daspèr ins porsch'urèglia alla musica de tabla,
 tut che sesmarvèglia sur societad schi habla;
 e lu en in mument, ch'ei elegius endretg,
 compar'sco fenomen, en glisch de viv maletg,
 leusi sil Piz d'Ivraina, in postament solid,
 riend la glinaplaina, sul parc sco bi salid;
 aunc ditg en quei bi clar, en quella glisch migeivla,
 in grazius spirar va tras la notg legreivla;
 il Sefir e la Glina van cun pass tut tgeus
 e contan sper las tginas ils miedis de Morpheus;
 ils presentants de Flora, els astgan cupidar,
 la Fauna, sia sora, ha mustgas da vegliar;
 ils ses sefan neutier, els han capiu il sègn,
 ins va bugen vitier, ins quenta sin puschègn;
 els teman pauc il stgir, lur églis ein clars sco steilas,
 da lunsch pudiu vegnir han dus cun finas teilas.
 — Igl *Uors*¹⁾ fa Sontga Clau, el ha ge vuschi ded uors,
 ed el ha spèrt pinau in fetg solid discuors.
 „Jeu sun il master Pèz, jeu stun a Punt Purif,
 vus Giachems da Zèrnez, vegnî a Punt Purif!“

¹⁾ Ursus arctos, uors, Bär.

Vegnî, mirei las fallas, che veis a mi tendiu,
 vegnî cun vossas ballas, sittei! veis mei capiu?
 Haha! uss essas plauns de gnir a Punt Purif!
 Haha! tenis ils bauns! turneis en vies ignîv!
 Vus steis el parc dils morts, jeu uss el parc dils vifs,
 nus uors, schege macorts, uss essan cheu sigirs!
 Ei quei fors' buc endretg? cu'î ferma dat canaglia,
 sei buca fetg endretg d'haver schandarms de vaglia?
 La toppa-uors ei stada in vegl e lad sigîll,
 ed oz vegnida duvrada sil Congress sco sigîll,
 Sch'enqual less ir a bogn la stad neu en mes camps,
 recommondel jeu *miu bogn*, el stat sul vitg de Scanfs."
 — Il vegl fa reverenza e tuorna sut risada
 ord la conferenza sin piazza reservada.
 Ed uss ins aud'in sfracc, che fa stremlir la tiara,
 ei fa s'udir il trapp d'in cavalier d'uiara;
 uss el ei neutier, fa ina reverenza,
 sbassond las cornas-fiér, in frunt de resistenza,
 „Dad Astras tral Foraz, suls pass dil Botsch e dil Fuorn
 sun senza far stallaz, engiu currius sc'in stuorn;
 sco deputau de Fauna, sc'in vegl mistral grischun,
 oz fetsch en num de Fauna cun Flora buna rischun.
 Jeu fuvel emigraus, sun staus en tiaras jastras,
 jeu sundel returnaus, pertgei pil Piz ded Astras
 jeu schavel fetg encrescher, ma era pils Grischuns;
 perquei voliu renescher hai jeu pils bravs Grischuns;
 quels ein nos vegls amitgs, els han von 300 onns
 rebattiu nos inimitgs, defendiu nus Capricorns¹⁾);
 els han aviért el parc a nus la libertad,
 perquei pernein nus part de voss'engrazieivladad;
 da cor nus salidein la *Ltgia Romontscha* a Cuera,
 ad ella returnein *sigîll e veglia bandiéra*.
 Er a nos vegls cumpars, vischins de Zernez e Cinuos-chel
 augurein nus buns affars ed in legreivel pignuos-chel!
 Els han aunc nies portrèt, ch'ei fatgs d'in grond pictur,
 pendiu sin lur lautget, vera memoria d'amur.
 Ed uss a tuts bia salids, tonts sco ils onns de mes corns!
 Schei als Grischuns ch'ils salids vegnien dals *Capricorns*."

¹⁾ Capra ibex, capricorn, Steinbock.

Il regn pussent della Fauna ha era ses areoplans,
 ils areoplans de Fauna — els ein ils originals.
 In admiral de vaglia, cun barba giu sil pèz,
 ch'ei staus bia en battaglia, luvrau cun bien cavèz,
 beinduras staus corsar e per basens pirat,
 che schava mai mitschar, fagend in attentat,
 in retg, in retg ell'aria, che regia cun las alas,
 ina nav ell'aria, che tschalatta cullas palas,
 clubist che ha campau sin mintga piz alpin,
 en tuts murtès sittau sco in torped marin,
 il meglier alpinist, ch'ha fatg immens viadis
 sco entschelliu turist atras tonts munds selvadis:
 a quel ha la scuidonza, che ei sil mund schi rara,
 ch'ei lîgia de pussonza, ferm declarau l'uiara;
 el ei vegnius sfraccaus, en part mess en perschun,
 en part lunsch bandischaus, er ord intschéss grischun.
 In fégl dil bandischaus, vend ughigiau regress,
 ha era perorau la sera dil congress;
 tut daventa triembel, cu el compar'sin scena
 sil verd lautget dil Schiember, che ei il siu Mecenas;
 siu schul la sién spuenta als pirs dils cupidaders,
 a strada spèrt sesentan, cu'i vegn de quels spluntaders.
 „Jeu vegn dal „*Mot del Gaier*“, miu num ei — il *Girun*,
 miu tat ei staus in gaier e fuv'nativ Grischun;
 dil temps dils gronds tirans, plilunsch ei seretratgs,
 ha giu pulits infans, er jeu sun serefatgs;
 turnaus sun ord Sardegna, jeu lev vegnir in Baier,
 ma hai en Val Sesvenna prèst giu fardau Mot-Gaier;
 udend de vies congress, jeu hai unschiu propellers,
 vegnius sun sil congress entras mes spèrts propellers;
 sentiu hai ambiziun, havend ins confidau
 la spèrta spediziun de tut il decretau
 a mia spertadad, che jeu sai garàntir,
 sco hai bien attestat, jeu drovel buca dir.
 Persuenter jeu garegiel e fetsch la condiziun,
 ge, jeu ferm garegiel e stun sin condiziun,
 il dretg de vischinar el *parc de libertad*,
 il dretg d'exercitar mia valerusadad.
 Sco'gl Uors ha remarcau: en'cunter gronda canaglia

ston ins haver pinau entgins bastuns de vaglia;
 ei drova malschecca schuldada beinduras per far bun'uiara,
 e tala sto esser pinada *ell'aria* ualtont sco sin tiara.
 Pil cass ch'ins vegness renovar las veglias hostilitats,
 jeu vi ordavon smanitschar per mauns dellas auctoritats,
 e dar a protocoll la smanatscha: *Girun*¹⁾, *Evla*, *Falcun*
 volvan per adina la fatscha, *bandunan per adin' il Grischun*.
 Ma lu la pézza plirass, fuss bandunada e tgeua,
 la veta alpina stizass, ei restass la tristezia de vieua!
 Mo na, ils Grischuns ein fideivels, garanteschan a nus il Dorado,
 perquei nos gibels legreibels resunan tral tschiel dil Dorado!“

* * *

La notg de mesastad ei en profund silenzi,
 va retenend il flad per buc destar silenzi;
 perfin la feglia-triémbel, che cusa mai la bucca,
 sil bintgunar dil triémbel va in mumeut a cucca.
 Representants de Flora aunc ein hipnotisai,
 trals herox de lur sora dil tut ein captivai.
 Sil pégn en sia cucca siemia pign stgirat,
 ch'el hagi nuschi en bucca, in legher gibel dat;
 la sgagia ei scuida e dat in hazer sgrégn,
 la hazla fa sgargnida, ha er dormiu sil pégn;
 encunter quel dat frida marvegl il petgalèn,
 preferescha la cavrida, leu ei ge pli lièn;
 bau-fravi sededesta e fa la martellada,
 falién cun cruschi arresta la mustga cavistrada;
 il pign *cardun dil Cactus*²⁾, in grond tgiét ella Flora,
 vulend ir a Damascus, ha fatg oz baul cazzola;
 er il tgiét dil drauss ei cheusì a strada,
 la damaun ha pign ruaus, baul va vid la cantada;
 uss neu dal Spöl resuna il liung métg della tschiarva,
 che mova cun cornuna giu Praspöl sill'jarva;
 er sil Plan-Chamuotsch fan fém gia en cuschina,
 smeinan sabel crutsch *ell'aria* matutina;
 sur il „nua oz seolver“ van discurrend sil God,
 concludan de oz solver cheuvi el Stavel Chod.

¹⁾ Gypaetus barbatus, girun, tschéss-barbet, Lämmergeier.

²⁾ Cactus, Fackeldistel.

Er las muntanialas cuchegian ord lur trèglias,
admiran pézzas bialas, adina ein marveglias;
ditg studegian l'aria e dumbran tutta crappa,
avon che ir sill'jarva el Stavel della Crappa.
Suentar las rivas dil Spöl tut che selava, sebogna,
adina termaglian cul Spöl troppadas de sâlischs ed ogna,
oz van schi viv discurrend, *sul Congress* va lur disquors,
in strolî fa rir repetend il *plaid* dil Badugn e digl Uors.
Leusî cupidan las steilas, staunclentadas fetg dal vegliar,
fideivlas restan la steilas; avon che ir a stizzar,
van destedond la Aurora, che rasa tut rallegrada
sur il *Regn della Flora* — glisch e dulscha rugada

